

Opinnäytetyö (AMK)

Hoitotyön ko

Sairaanhoitaja

2014

Milla Aaltonen, Katariina Kijärvi

ASTMANUKEN KÄYTTÖ ASTMAA SAIRASTAVAN LAPSEN HOITOTYÖSSÄ

– koulutus ja ohjeet hoitotyön ammattilaisille

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

Turun ammattikorkeakoulu

Hoitotyön ko | Sairaanhoidaja

4/2014 | 33+16

Mört, Susanna

Aaltonen Milla, Kiijärvi Katariina

ASTMANUKEN KÄYTTÖ ASTMAA SAIRASTAVAN LAPSEN HOITOTYÖSSÄ - KOULUTUS JA OHJEET HOITOTYÖN AMMATILAISILLE

Nukketeatteri menetelmänä lasten ja nuorten hoitotyössä -projekti toteutetaan Turun Ammattikorkeakoulun terveysalan ja Turun Taideakatemian nukketeatterilinjan välisenä yhteistyönä. Projektin tavoitteena on parantaa kroonisesti sairaiden lasten ja nuorten elämänlaatua ja hyvinvointia. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä koulutusohjeet hoitotyön ammattilaisille astmanuken käyttöä varten. Opinnäytetyössä on selvitetty lasten astman hoidonohjauksen erityispiirteitä, mitä taitoja astmanuken käyttäminen vaatii hoitajalta ja miten sairaanhoitaja voi käyttää astmanukkea hoidonohjauksen työvälineenä.

Astma on tulehduksellinen keuhkosairaus, joka heikentää lapsen fyysistä ja psyykkistä elämänlaatua. 5-9-vuotiaan astmalapsen hoidonohjauksessa korostuu suuri tiedon tarve, sillä lapsi on juuri aloittamassa esikoulua tai koulua ja joutuu olemaan osan päivästä ilman vanhempia hoitamassa sairauttaan. Sairaanhoidajan tulisi siis kyetä ohjaamaan ja opettamaan lapselle astman hoidossa tarvittavat tiedot ja taidot. Lapset oppivat luonnollisesti ja mielellään leikin ja roolileikin kautta. Tämän vuoksi leikin käyttäminen hoidonohjauksen tukena on perusteltua.

Nukketeatteri on eräänlaista roolileikkiä, ja sitä on käytetty onnistuneesti lasten hoidonohjauksessa. Nuken kautta lapsi voi oppimisen ohella myös käsitellä sairauden aiheuttamia tunteita ja pelkoja, ja sairaanhoitaja saa samalla käsityksen lapsen ajatusmaailmasta. Nuken käyttäminen hoidonohjauksessa vaatii sairaanhoitajalta teknisiä taitoja, vuorovaikutustaitoja, ymmärrystä lapsen kehitystasosta ja hoidonohjauksen merkityksestä lapsen elämänlaadun parantamiseksi. Tässä opinnäytetyössä suunniteltu koulutus astmanuken käytöstä hoidonohjauksessa on tarpeellinen, jotta sairaanhoitaja kykenee käyttämään nukketeatteria hoidonohjauksessa tehokkaasti ja tuloksellisesti.

Nukketeatterin avulla lapsi voidaan kohdata tasa-arvoisessa hoidonohjaustilanteessa, johon lapsella on mahdollisuus vaikuttaa omilla valinnoillaan. Tässä ja muissa Nukketeatteri-projektin opinnäytetöissä saatujen rohkaisevien tulosten perusteella kannattaisi astmanukkeekoulutus toteuttaa ja saada astmanukke osaksi lasten astman hoitotyötä ympäri Suomen.

ASIASANAT:

astma, hoidonohjaus, nukketeatteri, lapset, koulutus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Nursing | Registered Nurse

4/2014 | 33+16

Mört, Susanna

Aaltonen Milla, Kiijärvi Katariina

USING PUPPETRY IN PATIENT EDUCATION WITH ASTHMATIC CHILDREN - EDUCATION FOR HEALTH CARE PROFESSIONALS IN THE USE OF THE ASTHMA PUPPET

This thesis is a part of the Turku University of Applied Sciences' Puppetry as a method for children and adolescents in care -project. Project is executed between Turku University of Applied Sciences in the field of health and in the field of puppetry. The purpose of the project is to improve the quality of life and well-being of chronically ill children and adolescents. The purpose of this study is to make education instructions for the usage of asthma puppet for nurses. The study assesses child's asthma treatment's specific features, what kind of skills are required from a nurse to use the asthma puppet and how can a nurse use the asthma puppet as a tool for children's patient education.

Asthma is an inflammatory lung disease which affects the of life of children. Asthmatic children between the ages 5 and 9 need a lot of information about their disease, because they are in the age of starting pre-school or school and need to be a part of the day without their parents to take care of their disease. Because of this the nurse has to be able to teach the child the information and skills needed in asthma treatment. Children learn naturally by play and role-play. This is why play should be used in the pediatric patient education.

Puppetry is a form of role-play and it has been successfully used in the patient education of children. The child learns new things and also expresses his feelings by using a puppet, and it is easy for a nurse to understand the child through puppetry. Using a puppet requires technical skills, communication skills, understanding child's level of development and understanding the importance of patient education to improve asthmatic children's quality of life. Asthmapuppet education for nurses is necessary so that the nurses are able to use the puppet effectively in patient education. With the help of puppetry it is possible to face the child in equal patient education situation in which the child has the opportunity to interact. According to the encouraging results of this and the other studies of the Puppet theatre-project, the asthma puppet training is useful for nurses.

KEYWORDS:

asthma, patient education, puppetry, children, education

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS	7
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA TIEDONHAKU	8
4 LASTEN ASTMA	11
4.1 Lapsen astman hoito	11
4.2 Lapsen astman lääkehoito	12
4.3 Lapsen astman omahoidonohjaus	13
5 POTILASOHJAUS	14
5.1 Lasten potilasohjauksen erityispiirteet	15
6 NUKKETEATTERI	17
6.1 Nuken käyttämiseen vaadittavat taidot	19
7 RAPORTTI KOULUTUKSEN JA OHJEIDEN LAATIMISESTA	22
8 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	25
9 POHDINTA	28
9.1 Opinnäytetyön haasteet ja jatkotutkimusehdotukset	29
LÄHTEET	31

LIITTEET

- Liite 1. Tiedonhakutaulukko
- Liite 2. Koulutuspäivänpohja
- Liite 3. Persoonallisuuskartta
- Liite 4. Palautelomake
- Liite 5. Luentodiat

KUVIOT

Kuvio 1. IMRAD-malli	10
Kuvio 2. Lapsen ikävuosien erityispiirteet	17
Kuvio 3. Taidot	21

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on osa Nukketeatteri lasten ja nuorten hoitotyössä-projektia, jonka tavoitteena on tukea kroonisesti sairaita lapsia ja heidän perheitään ja edistää lasten astman hoitoa tuomalla astmanukke osaksi lasten astman hoitotyötä. Projekti toteutetaan Turun ammattikorkeakoulun ja Turun Taideakatemian välisenä yhteistyönä. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on antaa hoitotyön ammattilaisille riittävät tiedot ja taidot astmanuken käyttöön lasten astman hoidonohjauksen keinona. Tässä opinnäytetyössä pyritään selvittämään, mitä taitoja astmanuken käyttäminen sairaanhoitajalta vaatii, missä ohjaustilanteissa astmanukke on hyvä käyttää ja tehdä näiden pohjalta koulutussuunnitelma astmanuken käyttöä varten. Koulutus on rajattu niin, että sairaanhoitaja kykenee nukan avulla ohjaamaan 5-9-vuotiaita lapsia, sillä lapsen tiedontarve astmasta on suurin juuri ennen koulun alkua ja koulun alkamisen aikaan, kun hän joutuu olemaan osan päivästä ilman vanhempia sairauden hoitajina. (Allergia- ja astmaliitto 2014.)

Astma on tulehduksellinen keuhkosairaus, joka aiheuttaa lisääntyntä limaneritystä, yöskää ja hengenahdistusta. Astmatulehdusta hoidetaan inhaloitavilla kortikosteroideilla. Hengenahdistuskohtauksen ilmetessä käytetään lisäksi bronkodilatoivaa eli keuhkoputkia laajentavaa lääkettä olon helpottamiseksi. Astmapotilaan vointia seurataan säännöllisillä kontrollikäynneillä ja -mittauksilla. Kotona astmapotilas seuraa vointiaan ja lisää tai vähentää käytetyn lääkityksen määrää lääkäriltä ja hoitajalta saamiensa ohjeiden mukaan. Astmapotilaan tuleekin siis saada hyvä ohjaus astman hoidosta, kun sairaus on hänellä todettu ja lääkkeiden käyttöä aloitetaan. (Haahtela 2010.)

Lasten astman potilasohjaus on monin tavoin haastavaa sairaanhoitajalle. Useimmiten potilasohjausta ei anneta vain lapselle, vain koko perheelle, mutta varsinkin kroonisten sairauksien kohdalla lapsen pitää itsekin kyetä hoitamaan sairauttaan ja oppia elämään sovussa sen kanssa (Hockenberry & Wilson 2013, 642). Juuri lapsille annettava potilasohjaus tuokin mukanaan haasteita:

sairaanhoidajan on kyettävä huomioimaan lapsen ikä ja kehitystaso, luonne, mahdolliset sairauden tuomat muutokset lapsen käsityskyvyssä ja tietojen ja taitojen lähtötaso (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014).

Kaiken ikäiset lapset oppivat luontaisesti leikin ja roolileikkien kautta (Storvik-Sydänmaa ym. 2012 76-78). Siksi juuri astmanukke ja nukketeatteri ovat hyviä keinoja lapsen hoidonohjauksen toteuttamiseen. Nukketeatteri voi olla roolileikkiä, jonka kautta lapsi voi käsitellä ja peilata tunteitaan ja häntä mietityttäviä asioita. Lisäksi sairaanhoitaja pääsee nukken avustuksella lähemmäs lapsen maailmaa ja saa käsityksen, mitä lapsi tietää ja tuntee. Leikkiterapiasta ja nukketeatterin käytöstä hoidonohjauksessa onkin saatu positiivisia tutkimustuloksia (Helenius&Myrskylä 2013). Nukketeatteria voidaan hyödyntää tasa-arvoisena vuorovaikutuksellisenä opetusmenetelmänä, jossa hoitaja ja lapsi ja/tai nuket keskustelevat, käyvät läpi kokemuksia ja tunteita, ratkovat ongelmia ja oppivat uutta (Aaltonen 2002, 20.)

Sairaanhoidajan on näin helppo vain yhden työvälineen kautta ohjata lasta, sillä nukkejen avulla suurin osa haasteista on mahdollista voittaa kerralla. Nukkea on helppo soveltaa kaiken ikäisille ja -tasoisille lapsille ja lapsi oppii sen kautta luonnollisesti. Jos nukken käyttö tuntuu lapsesta hassulta tai epämukavalta, ei sitä tietenkään ole pakko käyttää. Tehokkaimmillaan astmanukke on hoidonohjauksessa silloin, kun ohjattava lapsi on ujo, pelokas tai ei mielellään juttele sairaanhoitajalle tai vieraille aikuiselle (Baric 1980, 29).

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS

Opinnäytetyön tarkoituksena on tukea hoitotyön ammattilaisia toteuttamaan astman hoidonohjausta astmanuken avulla ja helpottaa lasten potilasohjausta kattavilla ohjeilla astmanuken käyttöä varten.

Opinnäytetyötä ohjaavat kysymykset:

- 1) Millaisia erityispiirteitä 5-9 vuotiaiden astman hoidonohjauksessa on?
- 2) Mitä taitoja astmanuken käyttäminen hoitotyön ammattilaisilta vaatii?
- 3) Miten sairaanhoitaja voi käyttää astmanukkea hoidonohjauksen työvälineenä?

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA TIEDONHAKU

Tämä opinnäytetyö toteutuu kirjallisuuskatsauksena (Turun Yliopisto 2014). Tiedonhaun tarkoituksena oli tarkoitus perehtyä alan kirjallisuuteen ja löytää perusteluja tämän opinnäytetyön tärkeydelle opinnäytetyötä ohjaavien kysymysten avulla. Tietoa etsittiin usealta osa-alueelta saatuja tuloksia soveltaen, sillä esimerkiksi tutkimuksia nukketeatterin käytöstä hoidonohjauksessa oli vain vähän saatavilla. Tietoa haettiin seuraavanlaisilta alueilta: nukketeatterin käyttö ohjaamisessa ja opettamisessa, sairaanhoitajien koulutuksen tarve lapsipotilaiden ohjauksessa, lapsipotilaiden ohjaus ja lasten astma ja sen hoidonohjaus. Myös aikaisempia Nukketeatteri-projektiin kuuluvia opinnäytetöitä käytettiin lähteinä muun tutkimustiedon puuttumisen vuoksi. Tässä opinnäytetyössä on myös toiminnallisen opinnäytetyön piirteitä, sillä tässä luotiin konkreettinen tuotos, joka on suunnattu jollekin tietylle kohderyhmälle (Salonen 2013, 19).

Tiedonhaku toteutui pääasiassa hoitotieteellisten tietokantojen ja Google Scholarin kautta hakemalla. Opinnäytetyössä käytettiin sekä kotimaisia että kansainvälisiä tutkimusartikkeleita. Hakusanat ja rajaukset on esitetty tiedonhakutaulukossa (Liite 1. Tiedonhakutaulukko). Taulukossa esitettyjen hakusanojen ja rajausten lisäksi artikkeleja karsittiin kymmenittäin myös otsikon ja tiivistelmän perusteella. Hauissa tuli tuloksiksi useita aiheeseen liittymättömiä artikkeleita, joita ei voinut sillä perusteella käyttää. Hakuohjelmien lisäksi tietolähteinä käytettiin myös alan kirjallisuutta ja oppikirjoja täsmällisen tutkimustiedon puuttumisen vuoksi. Nukketeatterista kertova kirjallisuus on pääosin tutkimuksellisesti katsoen liian vanhaa, mutta koska tieto ei ole muuttunut viimeisiin vuosikymmeniin, voitiin näitä vanhoja nukketeatterikirjoja käyttää.

KUVIO 1.IMRAD-malli

Aineisto käsiteltiin niin, että molemmat opinnäytetyöryhmän jäsenet kävivät löydetyt artikkelit läpi. Artikkelien tuli oleellisesti liittyä opinnäytetyötä ohjaaviin kysymyksiin tai antaa niihin vastauksia. Kirjallisuuskatsauksessa löydetyt artikkelit käytiin läpi myös IMRAD-mallia (Kuvio 1. IMRAD-malli) soveltamalla. IMRAD-mallissa artikkeli jaetaan neljään osaan: johdantoon, menetelmään, tuloksiin ja pohdintaan. Näitä asioita voidaan arvioida apukysymysten kautta, joita on esitetty kuvio 1. IMRAD-mallissa. IMRAD:ia käyttämällä karsittiin esimerkiksi ei-hoitotieteellisiä artikkeleja pois. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 143-145). Myös muu aineisto kuten kirjallisuus ja videot

hyväksyttiin molemmilla työryhmän jäsenillä ennen niiden käyttöä opinnäytetyön teossa.

4 LASTEN ASTMA

Lasten astma on yleisin krooninen sairaus Suomessa. Maassamme astmaa sairastaa noin 5-7 % lapsista. Astmaan sairastutaan useimmiten jo leikki- tai kouluiässä. Useimmiten astmaan sairastuneella lapsella on perinnöllinen taipumus sairastumiselle, mutta joskus astma voi puhjeta myös ulkoisten tekijöiden, kuten huonon siisteystason, kodin kosteusvaurioiden, ilmansaasteiden tai kemikaalipäästöjen seurauksena. (Allergia- ja astmaliitto 2014.)

Astmaa sairastavan lapsen keuhkoputkien limakalvot ovat tulehdustilassa, minkä takia limanmuodostus keuhkoputkissa on runsasta, limakalvot turvonneet ja värekarvatoiminta heikentynyt (Jalanko 2012). Lapsen astma oireilee hengityksen vinkunana, yöyskänä, hengitystieinfektioitaipumuksena ja infektioiden ja/tai ympäristötekijöiden aiheuttamana hengenahdistuskohtauksena. Toisinaan hengenahdistuskohtaus vaatii sairaalahoitoa ja keuhkoputkia avaavaa lääkitystä. Jos kohtaukset ja hengityksen vinkuna toistuvat usein, ja keuhkoputkia avaava lääkitys on vaikuttanut lapsen vointiin positiivisesti, aloitetaan inhaloitava kortikosteroidi eli säännöllinen astmalääkitys. Tämän lisäksi lapsen elinympäristöstä eliminoidaan mahdolliset astmaan vaikuttavat allergeenit ja muut haitalliset ympäristötekijät. (Käypä hoito- suositus 2012.)

4.1 Lapsen astman hoito

Astmaa hoidetaan ensisijaisesti lääkkeellisesti. Lääkkeinä ovat tulehdusta hoitavat lääkkeet ja keuhkoputkia laajentavat eli avaavat lääkkeet (Paakkari 2013). Astman oireita voidaan kuitenkin helpottaa myös muilla tavoin. Astman hoidossa on hyvä muistaa liikunnan tärkeys, vaikka onkin otettava huomioon, ettei kaikille astmaatikoille sovi haastava kilpaliikunta astmakohtausvaaran vuoksi. Ylipainon kertyminen astmaatikolle lisää oireilua ja lääkkeiden tarvetta,

joten ruokavaliosta on myös liikunnan ohella hyvä pitää huolta. (Haahtela 2010.)

Kouluikäisen lapsen astman hoidosta olisi tärkeää kertoa myös lapsen koulussa. Näin taataan lapsen turvallisuus ja lapsen erityistarpeet voidaan huomioida. Koululainen tietää jo itsekin, miten ja milloin astmalääkkeitä kuuluu ottaa, mutta turvallisuuden vuoksi lähellä on oltava astmasta perillä oleva aikuinen, koulussa useimmiten opettaja (Mäntyvaara 2012). Kun yhteistyö kodin ja koulun, lapsen, vanhempien ja opettajan välillä toimii, on astmalapsen turvallista osallistua normaaleihin ikäistensä liikuntaa sisältäviin aktiviteetteihin (Allergia- ja astmaliitto 2013).

4.2 Lapsen astman lääkehoito

Kortikosteroidit hoitavat astmatulehdusta. Hoitona on jatkuva kortikosteroidihoito, jossa lääkkeet otetaan inhalaationa (Paakkari 2012). Kortikosteroidilääkitys saattaa vaikuttaa lapsen kasvuun hidastavasti. On kuitenkin katsottu, että astmatulehduksen varhainen hoito on tärkeää, sillä näin useimpien lasten astmaoireet häviävät ennen kouluikää. Lapsen vointia, astmalääkityksen tehoa ja tarpeellisuutta sekä lapsen kasvua seurataan säännöllisin kontrollein, ja tarvittaessa lääkeannosta lasketaan tai nostetaan (Käypä hoito- suositus 2012). Keuhkoputkia laajentavia eli avaavia lääkkeitä käytetään astman aiheuttaman hengenahdistuksen ensiapuna sekä säännöllisenä lääkkeenä kortikosteroidien ohella (Haahtela 2009). Avaavat lääkkeet rentouttavat keuhkoputken sileää lihasta, joka helpottaa astmakohtauksen oireita (Paakkari 2013).

Inhaloitavien astmalääkkeiden oikea ottotekniikka on erittäin tärkeää hallita. Inhalaatiolääkityksessä lääkettä menee helposti hukkaan, mikäli lapsi henkäisee lääkkeet saman tien vahingossa ulos. Lääkkeiden kuuluu mennä keuhkoputkiin asti, eikä jäädä suuhun. Suuhun jäädessään kortikosteroidilääkitys on hyödytöntä voi aiheuttaa sivuoireita kuten suun ja nielun hiivainfektioita, joita pitää myös hoitaa lääkkeillä. (Paakkari 2013.)

Osana astman hoitotasapainon seurantaan ovat sisäänhengityksen ja uloshengityksen voimakkuuden mittaaminen. Sisäänhengityksen voimakkuuden mittaamiseen käytetään PIF-mittaria. Mikäli puhallustulos on liian pieni, on hyvä käyttää astmalääkityksessä tilanjatketta annostelijan ja suun välissä. Pienillä lapsilla tilanjatkeen käyttö on yleistä sisäänhengityksen pienen voimakkuuden vuoksi. (Paakkari 2012.) Uloshengityksen voimakkuutta mitataan PEF-mittarilla. PEF-puhalluksia seurataan kotona aamuin illoin ja lisäksi astmaoireiden ilmestyessä (Mustajoki & Kaukua 2008).

4.3 Lapsen astman omahoidonohjaus

Lapsi ja lapsen vanhemmat tietävät itse parhaiten, milloin lapsi voi hyvin. Arjessa he ovatkin siis lapsen astman asiantuntijoita. Sairaanhoitajan tehtävänä on opettaa heille tarpeelliset tiedot astman omahoidosta, jonka jälkeen hän antaa ohjauksen, jossa opetellaan astman hoidossa tarvittavat taidot. (Allergia- ja astmaliitto 2014.)

Astman omahoitoon kuuluvat esimerkiksi PEF-mittaukset kotona, kortikosteroidilääkityksen säännöllinen käyttö sekä bronkodilatoivan lääkkeen käyttö tarvittaessa ja ennaltaehkäisevästi esimerkiksi urheilusuoritusta varten (Käypä hoito-suositus 2014). Onkin tärkeää, että astmaa sairastava lapsi ja hänen vanhempansa saavat kunnon ohjauksen, jolla varmistetaan, että heillä on riittävät tiedot ja taidot omahoidon oikeaan toteuttamiseen kotona. Näin voidaan parantaa lapsen vointia ja samalla vähentää astmasta johtuvia sairaalajaksoja ja astmakuolleisuutta (Cleveland 2013).

5 POTILASOHJAUS

Potilasohjaus on yksi tärkeimmistä hoitotyön osa-alueista. Ohjaus on tavoitteellinen auttamismenetelmä, jolla sairaanhoitaja tukee potilasta ottamaan vastuun sairautensa hoidosta niin tiedollisesti kuin taidollisestikin. Potilasohjauksen välityksellä sairaanhoitaja voi opettaa potilaalle esimerkiksi lääkehoitoa ja arkielämästä selviytymistä sairauden kanssa sekä kartoittaa potilaan tietotaitoa. (Kyngäs ym. 2007, 5-6.)

Sen lisäksi että potilasohjauksella voidaan opettaa tietoja ja taitoja, voidaan sillä myös vahvistaa hoitosuhdetta ja potilaan uskoa itseensä sairautensa hoitajana. Onnistuneessa ohjauksessa tulee käytyä läpi myös potilaan negatiiviset tunteet, epäilykset ja pelot niin, että nämä lievittyvät. (Ohtonen 2006.)

Potilasohjauksen toteuttamiseen on erilaisia menetelmiä ja tapoja, sillä yksi omaksuu tietoa parhaiten kokonaisuuksina, toinen yksityiskohtina, joku visuaalisesti, joku kuullun perusteella, joku seuraamalla ja perässä tekemällä. Potilasohjauksessa korostuvatkin sairaanhoitajan vuorovaikutustaidot sekä kyky tunnistaa potilaan ohjaukselliset tarpeet ja tälle parhaiten sopiva ohjausmenetelmä. (Kyngäs ym. 2007, 73.)

Potilasohjaukseen hyvin soveltuvia menetelmiä ovat esimerkiksi demonstraatio eli esittävä opettaminen, tekemällä oppiminen ja havainnollistaminen eli asian tekeminen konkreettisemmaksi (Lipponen ym. 2006). Menetelmien tukena voidaan käyttää esimerkiksi kirjallisia ohjeita, mallikappaleita, videoita, leluja tai hoitotarvikkeita. Potilasohjaukseen haasteita tuovat esimerkiksi lasten ohjaaminen, sillä he ovat itsenäinen potilasryhmänsä, jonka tarpeet poikkeavat aikuisten ohjauksesta. (Purvis 2009.)

5.1 Lasten potilasohjauksen erityispiirteet

Lapsen ohjaaminen tuottaa sairaanhoitajalle monenlaisia haasteita: on osattava ottaa huomioon lapsen ikä ja kehitysvaihe, lapsen luonne ja mahdolliset pelot. Lisäksi on osattava luoda resurssien niin salliessa mahdollisimman rauhallinen ympäristö potilasohjauksen toteuttamiseksi (Purvis 2009). Lapsipotilaan potilasohjaus ei kuitenkaan koostu vain lapsen ohjaamisesta, sillä koko perhe on otettava huomioon (Kynge ym. 2007, 29). Esimerkiksi lääkkeiden oikea annostus ja ottamistapa on tärkeää opettaa lapsipotilaan vanhemmille, mutta aina vanhemmat eivät ole paikalla auttamassa lasta lääkkeen otossa. Näin ollen lapsen on osattava myös ihan itse ottaa lääkkeensä ja tietää sairautensa erityispiirteet, ja se on tärkeää tehdä lasta innostavalla tavalla (Asthma Australia 2014.)

Lapsen tajunta ja asioiden ymmärrys muuttuu iän myötä: esimerkiksi 5-vuotias ja 9-vuotias ymmärtävät maailmaa ja abstrakteja asioita eri tavalla. Tämä on siis huomioitava lapsen ohjauksessa. Ikäkauden lisäksi on huomioitava se, että jokainen lapsi kehittyy yksilöllisesti ja on luonteeltaan erilainen kuin joku muu lapsi. Useimpia lapsia yhdistää kuitenkin yksi asia iästä ja luonteesta riippumatta: leikki on heille mieluinen ja luonnollinen tapa omaksua uusia asioita. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014.) Hoidonohjauksessa huomioitavia ikävuosien erityispiirteitä on havainnollisestettu taulukossa (Kuvio 2. Ikävuosien erityispiirteet).

Lapsilla on vilkas mielikuvitus. Tästä johtuen hän saattaa kokea jotkin sairaanhoitajan käyttämät sanat, välineet tai eleet ja ilmeet aivan päinvastoin, miten sairaanhoitaja on ne tarkoittanut (Purvis 2009). Lasta onkin helpompi ohjata leikin kautta eläytymällä, esimerkiksi käsinuken avustuksella. Samalla hyödynnetään lapsen luontaista kykyä oppia leikin kautta, ja leikin aikana pelotkin ovat epätodennäköisempiä. Oppimisen ohella lapsi saa myös käsiteltyä sairautensa aiheuttamia tunteita. Sairaanhoitajan on helpompaa suunnitella

lapsen potilasohjausta lapsen leikkiä seuraamalla, sillä hän saa sitä kautta käsityksen lasta mietityttävistä asioista. (Storvik-Sydänmaa ym. 2012, 76-78.)

Kuvio 2. Ikävuosien erityispiirteet (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014).

<i>Lapsen ikä</i>	<i>Ikävuosien erityispiirteet</i>	<i>Hyvä huomoida hoidonohjauksessa</i>
<i>5 vuotta</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Vertailee itseään muihin, itsekritiikki ja epäonnistumisen pelko - Pitää roolileikeistä - Syvälinen pohdiskelija, vilkas mielikuvitus 	<ul style="list-style-type: none"> → kannustaminen, onnistumisten huomioiminen → hyödyntämisen mahdollisuus ohjauksessa → mahdollisuus päästä selville lapsen ajatuksista
<i>6-7 vuotta</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Joustavuus ja ennakkoluulottomuus - Asioiden käsityskyky laajentunut, ymmärtää elämää ja kuolemaa - Epäonnistumisen pelko, vanhempien menettämisen tai kuoleman pelko 	<ul style="list-style-type: none"> → innostuu uusista asioista → hyödyntäminen keskustelussa → kannustus, tukeminen
<i>8-9 vuotta</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Hyväksytyksi tuleminen tarve - Leikki vieläkin koulun ohella tärkeää, oppimisen keino - Ymmärtää paremmin ajankulkua ja mielikuvituksen ja todellisuuden eron 	<ul style="list-style-type: none"> → huomiointi ohjauksessa: sairaus ei tee lapsesta muita huonompaa yms → ohjauskeinon valinta

Potilasryhmänä lapsipotilaat siis tuovat omat monimuotoiset haasteensa potilasohjauksen toteuttamiseen. Tutkimuksissa on todettu, että sairaanhoitajat tarvitsevat lisää koulutusta lasten potilasohjauksesta (Kelo ym. 2013). Riittävällä koulutuksella ja oikeilla työmenetelmillä- ja välineillä on kuitenkin mahdollista saada hyviä tuloksia aikaan. Lapsen luontaista taipumusta oppia leikin ja roolileikkien avulla olisi hyvä hyödyntää lasten ohjauksessa.

6 NUKKETEATTERI

Nukketeatteri on erittäin vanha taiteen muoto ja tämän takia onkin haastavaa arvioida mistä ja milloin nukketeatteri on lähtenyt liikkeelle. Osataan kuitenkin sanoa, että nukketeatteria on esiintynyt useissa eri kulttuureissa yli kahden tuhannen vuoden ajan. Nukketeatteria ei ole käytetty vain yleisöjen viihdytykseen, vaan se on ollut jo kauan apuväline opetuksessa ja tiedon välityksen keino. (Baric 1980, 5.)

Suomessa ensimmäiset nukketeatteriesitykset ovat olleet Turussa vuonna 1735. Kuitenkin vasta 1800- ja 1900-luvun vaihteessa voidaan sanoa, että kotimainen nukketeatterimme koki käännekohdan. Karl Nyström aloitti nukketeatteritoimintansa hotelli Kämpissä vuonna 1909. Nyströmin satiirisissa esityksissä seikkaili kuuluisuuden henkilöitä kuten Jean Sibelius tai Akseli Gallen-Kallela. Nämä esitykset nousivat nopeasti muun kansan suosioon, ja tämä johti nukketeatterin yleistymiseen Suomessa. (Hirn 2010, 10-35.)

Nukkeja on useita erilaisia ja nukketeatterin esitystapoja vielä enemmän. Nukketeatterin nuket voidaan jakaa neljään eri pääryhmään: sauvanuket, käsinuket, marionetit ja varjonuket. Nämä voidaan vielä jaotella alalajeihin; marionettinuket voivat olla esimerkiksi lankamarionetteja tai sauvarionetteja riippuen nuken rakennustyylistä (Aaltonen 2002, 38). Nuken ulkoisella olemuksella ja helpolla käsiteltävyydellä on suuri merkitys nuken miellekkyyteen. Nuken ulkoinen olemus viestii katsojille nuken omasta persoonasta ja tarinasta (Epstein ym. 2007). Nukke voi olla näyttelijän roolissa, peilin roolissa tai kriitikon roolissa. Nuket voivat olla myös taianomaisia; ne voivat lentää, laulaa tai tehdä asioita, joita yleisö ei välttämättä uskaltaisi tehdä (Ackerman ym. 2005, 6-7).

6.1 Nukketeatteri opetuksen ja koulutuksen työvälineenä

Nukketeatteria on käytetty opettamisen apuvälineenä leikki-ikäisille lapsille jo kauan. Se on luova ja hauska tapa opettaa lapsille uusia asioita. Nukketeatterin on todettu vahvistavan lasten mielipiteitä ja ajatusmaailmaa ja se on myös taloudellisesti kannattava menetelmä opettaa lapsille uusia asioita (Wright 2007). Nukketeatteri on ollut apuna opettamaan lapsille hammashygieniaa, liikenneturvallisuutta ja terveellistä ravitsemusta. Tutkimusten perusteella on voitu todeta, että se on ollut hyödyllinen apuväline opetuksessa sekä lapsen että aikuisen näkökulmasta. Nukkejen käytön on myös todettu helpottavan lasten omien tunteiden tunnistamista, tulkintaa ja niiden sanoittamista (Epstein ym. 2007).

Nukketeatteri soveltuu lasten opetukseen hyvin, sillä se sopii kaiken ikäisille lapsille. Sen on todettu kehittävän lasten kognitiivisia taitoja ja fyysisiä toimintoja ja se soveltuu myös hyvin erityislapsille, esimerkiksi autistisille (Falke 2011, 17). Nukke on lapselle helposti samaistuttava hahmo, jonka kautta lapsen on helppo elää osana näytelmää. Avoimessa nukketeatterissa lapsi voi osallistua näytelmään. Lapsi voi pohtia, kommentoida näytelmää ja vaikuttaa näytelmän kulkuun. Avoimessa nukketeatterissa lapsi oppii tehokkaasti vuorovaikutusta nukketeatterin avulla (Baric 1980, 23).

Nukketeatteri ohjaus- ja koulutusmenetelmänä on esteettistä pedagogiikkaa. Esteettiseksi pedagogiikaksi voidaan luetella kaikki, jossa ohjaaja tarjoaa lapselle rikkaita tunne-elämyksiä ja aistikokemuksia. Esteettisessä pedagogiikassa korostetaan lapsen omaa aktiivista mahdollisuutta kokea ja tutkia opetettavaa asiaa. Opettavassa nukketeatterissa lapsi ja aikuinen ovat tasa-arvoisessa tilanteessa, jossa aikuinen osallistuu ja vaikuttaa aktiivisesti tilanteeseen antaen kuitenkin lapselle omaa tilaa tehdä päätöksiä ja pohtia tunteitaan. (Aaltonen 2002, 20.)

Nukketeatteria voidaan toteuttaa child-directed puppet-play -menetelmällä, jolla saadaan vahvistettua aikuisen ja lapsen välistä tasa-arvoasetelmaa. Lapsen ohjaamassa nukketeatterissa aikuinen aloittaa tarinan, jonka jälkeen lapsi saa

jatkaa sitä. Kyseisessä menetelmässä lapsi ohjaa näytelmän kulkua ja aikuinen voi johdatella lasta kysymyksillä eteenpäin, mikäli tilanne ei etene. Aikuinen voi käyttää epätarkkoja kysymyksiä kuten "mitä seuraavaksi tapahtuu?" tai tarvittaessa tarkentaa kysymyksiä. Lapsen ohjaamassa nukketeatterissa tärkeintä on kuitenkin se, että lapsi kokee vaikuttavansa tilanteiden kulkuun ja vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä on tasa-arvoista. (Helenius & Myrskylä 2013).

Lapsi voi ymmärtää nukketeatterin avulla paremmin itseään ja ympäristöään. Nukke antaa lapselle mahdollisuuden toteuttaa itseään tavoilla, jotka eivät välttämättä olisi oikeassa elämässä mahdollisia. Nuken avulla lapsi voi käsitellä ja työstää omia kokemuksiaan tai tuntemuksiaan. Nuken avulla lapsen on mahdollista etäännyttää ongelma todellisesta tilanteesta, jolloin ongelman ratkaiseminen on lapselle helpompaa. (Aaltonen 2002, 31.) Nukke voi auttaa lasta puhumaan asioista, joista hän ei välttämättä muuten uskaltaisi puhua. Nuken kautta lapsi voi tuoda esille useita tunteita, joita ei normaalissa elämässä toisi. Todella ujo ja arka lapsi voi purkaa vihantunteitaan nuken kautta ja toinen lapsi voi taas tuoda omia pelkojaan esille. (Baric 1980, 29.)

Nukketeatterin perusvaatimus on, että esityksessä on ainakin yksi positiivinen samaistumiskohde lapselle. Esityksen tulee olla sellainen, että lapset uskaltavat kohdata ongelmat ja ratkoa niitä. Esityksen sisällön lähtökohdaksi otetaan lapsen omat elämykset, joiden kautta tuetaan lasta saamaan realistinen kuva itsestään ja ympäristöstään. (Aaltonen 2002, 33.)

6.2 Nuken käyttämiseen vaadittavat taidot

Ohjaajan eli nukettajan tärkein rooli nukketeatterissa on pysyä näkymättömänä taka-alalla. Nukettaja ohjaa jatkuvasti tilanteen suuntaa niin, että se etenee kuitenkin lapsen ehdoilla. Opetustilanteessa aikuinen tarkkailee ja tulkitsee jatkuvasti lapsen puheita ja ratkaisuja eri tilanteisiin. Lapsi voi kertoa omista asioistaan ja tunteistaan nuken kautta ja aikuisen on osattava puuttua niihin tarvittaessa. Ohjaajan tarkoitus on kannustaa lasta ja auttaa löytämään uusia

ratkaisuja eri tilanteisiin. (Baric 1980, 26.)

Nuken käyttäminen työvälineenä on yleensä uutta ja outoa esittäjälle. Nukketeatterissa vaaditaan esittäjältä heittäytymistä tilanteeseen ja uskallusta kokeilla uusia asioita. Nuken käyttämien saattaakin aiheuttaa kiusaantuneen olotilan ensimmäistä kertaa nukettavalle ja tästä syystä onkin erittäin tärkeää päästä harjoittelemaan nuken käyttöä käytännössä etukäteen. (Helenius & Myrskylä 2013.)

Nukketeatteri lähtee liikkeelle esineen tai asian elävöittämisestä eri osatekijöiden avulla (Kuvio 3. Taidot). Osatekijöitä nuketuksessa ovat muun muassa katse, liikkeet, improvisaatio, hengitys ja puhe. Nuken elävöittäminen on tarkkaa työtä. Nukkeä pitää käsitellä hellästi, mutta käyttää silti selkeitä liikkeitä. Nukke liikkuu erillisenä hahmonaan, eikä ole osa nukettajaa. Nukettajan katseen täytyy kohdistua nukkeen eikä itse lapseen. Nukettajan keskittyessä

KUVIO 3. Taidot. (Mukailtu Helenius & Myrskylä)

PELKISTETTY ILMAISU	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
Sairaanhoitaja antaa lapsen ohjattu tarinaa. Valmis auttamaan lasta tarinan kanssa, mutta antaa lapsen ohjata sitä.	Child-directed puppet play Lapsen ohjaama nukketeatteri	Vuorovaikutustaidot
Sairaanhoitaja huomioi lapsen iän mukanaan tuomat erityispiirteet toteuttamassaan ohjauksessa	Lapsen ikätason huomioiminen	
Roolin vaihto auttaa sairaanhoitajaa ymmärtämään lasta.	Lapsen ymmärtäminen.	
Kun nukke puhuu, katso nukkea. Ääni eroaa selkeästi sairaanhoitajan omasta äänestä, mutta ei saa olla liian rasittava.	Katsekontakti Äänenkäyttö ja puhe	Tekniset taidot
Hoitaja imitoi astmakohtauksen ääntä ja saa nuken hengittämään	Hengitys	
Nukke liikkuu erillisenä hahmona hoitajaan nähden.	Liike	

nukkeen myös lapsen tarkkaavaisuus kiinnittyy siihen. Nukella voi olla oma ääni ja puhetapa, johon nukettajan täytyy osata mukautua. (Falke 2011, 59-106.)

Nuken puhetyylin täytyy poiketa nukettajan omasta puheesta selkeästi, sillä tämä mahdollistaa sen, että nuketustilanteessa keskustelut voivat tarvittaessa myös tapahtua kolmen hengen keskusteluina. Yhtenä puhujana toimii nukke, toisena nukettaja ja kolmantena puhujana toimii lapsi. Nuken puheessa huomioidaan se, että puhetyylin on oltava helposti ja vaivattomasti imitoitavaa. Nukettajan täytyy jaksaa puhua samalla äänellä pitkiäkin aikoja. (Hawco 2014.)

Nuketuksen yksi tärkeä osa-alue on hengityksen ja hengitysäänien imitointi. Kun on kyseessä astman tai astmakohtauksen demonstroinnista lapselle tulisi nukettajan kyetä imitoimaan hengitystä uskottavasti. Nukketeatterin osa-alueita voidaan jopa liioitella: esimerkiksi hengitystä korostetaan syvillä ja pitkillä hengenvedoilla ja nuken ääni saa kuulostaa hassulta ja epänormaalilta. (Falke 2011, 59-64.)

Hengitys on väline nuken ja tilanteen määrittelemiseen. Hengitystä imitoidessa nukettajan tulee keskittyä hengityksen voimakkuuteen, keston ja määrään. Näitä tekijöitä muuttamalla voidaan antaa täysin erilainen vaikutelma nuken mielentilasta. Esimerkiksi yhdellä pitkällä hengityksellä voidaan viestiä epämiellyttävyyden tunnetta ja vastaavasti muutamalla lyhyellä hengenvedolla innostuneisuutta (Falke 2011, 61). Hengitysliikettä on helpointa demonstroida vertikaalisella eli pystysuoralla liikkeellä. Nukettajan vetäessä syvään henkeä hän voi samalla nostaa nukkea hennosti ylöspäin tehostakseen hengitystä (Helenius & Myrskylä 2013).

7 RAPORTTI KOULUTUKSEN JA OHJEIDEN LAATIMISESTA

Ohjeet astmanuken käyttöä varten hoitoalan ammattilaisille on luotu opinnäytetyöhön kerätyn materiaalin avulla. Opinnäytetyössä on hyödynnetty aikaisempia samaan projektiin liittyviä opinnäytetöitä, alan kirjallisuutta ja aiheeseen liittyviä tutkimuksia. Opinnäytetyössä on päädytty luomaan valmis koulutus pohja, jonka avulla on mahdollista toteuttaa koulutus tulevaisuudessa tämän projektin puitteissa.

Koulutus on jaettu työssä kahteen osaan, jotka optimaalisessa tilanteessa toteutuvat esimerkiksi viikon välein. Koulutus päädyttiin jakamaan kahteen osaan, koska kyseessä on todennäköisesti aivan uusi aihe sairaanhoitajille. Näin ollen täytyy ottaa huomioon se, että tiedon määrän on oltava sopiva yhtä koulutuspäivää kohden, jotta koulutukseen osallistuneet pystyvät sen tehokkaasti omaksumaan. Koulutuksessa annetaan osallistujille harjoitustehtävä kotiin, joka käydään läpi koulutuksen toisessa osassa, jossa pohditaan yhdessä muiden osallistujien kanssa ratkaisuja eri potilasohjaustilanteisiin. Osallistujille halutaan antaa aikaa esimerkiksi sen pohtimiseen, miten ja missä tilanteissa sairaanhoitaja voisi nukkea käyttää ja missä ei.

Kaikille osallistujille jaetaan heti koulutuksen alkaessa koulutusrunko (Liite 1. Koulutuspäivän pohja), jonka mukaan päivät etenevät. Teoriatieto esitetään osallistujille diaesityksen muodossa. Opinnäytetyössä on tehty luentodiat (Liite 5. Luentodiat) koulutusta varten. Diat jaetaan osallistujille paperisina versioina, jotta niihin on mahdollista lisätä omia muistiinpanoja koulutuksen aikana. Koulutuksen ensimmäisessä osassa johdatellaan aiheeseen kertomalla astmanuken tarkoituksesta ja siitä, minkä takia astmanukke on hyödyllinen työväline lasten astman hoidonohjaukseen. Ensimmäisenä päivänä käydään yhdessä läpi nukketeatterin teoriaa, miten nukkea käytetään ja pohditaan yhdessä tilanne-esimerkkejä. Koulutukseen on valikoitu tärkeimmät nuken

käytön osa-alueet astmanuken käyttöä varten. Teknisiksi osa-alueiksi nousivat katsekontakti, liike, hengityksen luominen vertikaalisella liikkeellä ja nukun puhe. Koulutuksen toinen osa painottuu kertaukseen ja käytännön harjoitusten tekemiseen, joita luodaan osallistujien omien kokemusten perusteella. Toisessa osassa käydään läpi sairaanhoitajan ja lapsen välisiä vuorovaikutustaitoja.

Nukun ulkoisia vaatimuksia ovat ihmismäiset kasvot, iloisuus, helppo käsiteltävyys ja sukupuolineutraalius (Helenius & Myrskylä 2013). Nukelle on luotu taustatarina (Liite 3. Persoonallisuuskartta) esimerkiksi tässä opinnäytetyössä, mutta sitä voidaan kuitenkin muokata kun varsinainen nukke saadaan käyttöön. Nukun taustatarina on luotu mukaillen Aaltosen 2012 tekemää persoonallisuuskarttaa. Persoonallisuuskartta on työväline nukun taustatarinan luomiseen. Astmanukke on nimetty opinnäytetyössä Aslaksi. Nimi on valittu sukupuolineutraaliuden perusteella. Aslalla on myös vanhempi sisar, jolla on ollut astma mutta oireet ovat helpottaneet kasvamisen myötä. Asla harrastaa yleisurheilua, mutta jännittää harjoituksiin menemistä, koska pelkää uutta astmakohtausta. Koska Asla on siirtynyt kouluun ensimmäiselle luokalle, pitäisi hänen pystyä ottamaan astmalääkkeet ja tunnistamaan alkava astmakohtaus itsenäisesti ilman vanhempien apua.

Koulutuksessa halutaan korostaa lapsen ja aikuisen tasavertaisuutta hoidonohjaustilanteessa. Tähän on löydetty parhaaksi tavaksi child-directed puppet play, eli tilanne etenee lapsen ehdoilla. Tilanteelle luodaan taustatarina, joka pysyy kerrasta toiseen samana hoitajasta riippumatta. Tarina voi myös edetä, mikäli sama lapsi käy useamman kerran vastaanotolla. Sairaanhoitaja voi auttaa avoimilla kysymyksillä kuten "Mitä seuraavaksi tapahtuu?" tai tarkennetuilla kysymyksillä "Pitäisikö Aslan nyt ottaa astmalääkkeet?". Tärkeintä johdattelevissa kysymyksissä on kuitenkin se, että lapsella säilyy hallinnan tunne tilanteessa. (Helenius & Myrskylä 2013.) Astmanukke ei ole tarkoitus käyttää jokaisen lapsen kohdalla, vaan sitä voidaan käyttää oman harkinnan mukaan. Astmanukke soveltuu hyvin muun muassa ujoille, pelokkaille lapsille,

jotka eivät muuten uskalla puhua. Astmanukke helpottaa tunteiden sanoittamista (Aaltonen 2002, 30-31).

Opinnäytetyössä on pyritty luomaan mahdollisimman valmis koulutus, jotta se olisi helppo toteuttaa tulevaisuudessa. Koulutuksen pitäminen vaatii kuitenkin ohjaajalta perehtymistä tähän opinnäytetyöhön sekä projektin aikaisempiin opinnäytetöihin. Opinnäytetyöhön on liitetty mukaan kaikki kirjallinen materiaali, mitä koulutuksen pitäminen vaatii. Suunnitelmaa, materiaaleja ja nukun taustatarinaa voidaan vielä muokata mikäli siihen tulee tarvetta. Mukana on myös palautelomake (Liite 2. Palautelomake), joka jaetaan osallistujille ja vastausten perusteella pyritään koulutusta tarpeen mukaan kehittämään.

Opinnäytetyössä on luotu valmis suunnitelma koulutuspäivää varten, mutta sen pitäminen vaatii koulutuksen pitäjältä ammattitaitoa sekä hoitotyön että nukketeatterin alalta. Hoitotyön ammattilainen, jolla ei ole kokemusta nukketeatterin alalta ei välttämättä ole pätevä ohjaamaan nukketeatteria, joten koulutuksen pitäjiksi olisikin hyvä valita yksi hoitotyön ammattilainen ja yksi nukketeatterin ammattilainen. Koulutuksen voisi myös toteuttaa tulevaisuudessa Turun ammattikorkeakoulun hoitotyön linjan ja Turun taideakatemia nukketeatterilinjan välisenä yhteistyönä.

8 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tieteellinen tutkimus tai opinnäytetyö nähdään eettiseksi ja luotettavaksi, jos se noudattaa ja on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön ohjeiden perustalta. Hyvän tieteellisen käytännön perustalta voidaan arvioida myös opinnäytetyön luotettavuutta. Hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta ovat vastuussa tutkimusryhmän jäsenet. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Hyvä eettinen käytäntö voidaan pohjata kahdeksaan vaatimukseen perustuvaan listaan. Eettisiä ohjeita ovat älyllinen kiinnostus, tunnollisuus, rehellisyys, sosiaalinen vastuu, ammatinharjoituksen edistäminen ja kollegiaalinen arvostus. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 172-176). Opinnäytetyöryhmän jäsenten tulee raportoida työ tunnollisesti ja rehellisesti. Opinnäytetyössä käytettyjen muiden asiantuntijoiden tekemät artikkelit ja kirjat on lähdeviitteissä ja -luettelossa mainittu ohjeiden mukaisesti näitä asiantuntijoita kunnioittaen.

Tässä opinnäytetyössä ei tutkita ihmisiä, sillä työ perustuu kirjallisuuskatsaukseen. Näin ollen eettisiksi ongelmiksi eivät nousseet tutkittavien oikeudet, eikä opinnäytetyöhön myöskään tarvittu tutkimuslupia. Opinnäytetyön luotettavuutta eli reliabiliteettia voidaan arvioida sen toistettavuuden perusteella (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Tässä opinnäytetyössä on ilmoitettu tutkimusartikkelien hakusanat ja hakuohjelmat, sekä viitattu muihin alkuperäislähteisiin kuten kirjoihin tai muihin opinnäytetöihin todenmukaisesti, nämä tekijät lisäävät opinnäytetyön toistettavuutta ja näin ollen luotettavuutta. Opinnäytetyössä on käytetty tutkimusartikkeleita ja muuta kirjallisuutta lähteenä. Näistä lähteistä saatu tieto on esitetty opinnäytetyössä todenmukaisesti ja huolellisesti, sillä nämä lisäävät opinnäytetyön luotettavuutta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Alkuperäislähteisiin on viitattu ohjeistuksen mukaisella tavalla.

Opinnäytetyöhön valittujen artikkeleiden sisältöjä on arvioitu IMRAD-mallin (Kuvio 1. IMRAD-malli.) avulla ja artikkelit on arvioitu kummankin opinnäytetyöryhmän jäsenen kautta. Opinnäytetyö on tehty aiheesta, jota ei ole aikaisemmin paljon tutkittu, joten tieteellisten artikkeleiden saatavuus oli rajallista, mikä voi osaltaan heikentää opinnäytetyön laatua. Opinnäytetyöryhmän jäsenet löysivät useita lähteitä, jotka soveltuivat tutkimukseen, mutta näistä jouduttiin sulkemaan iso osa pois niiden maksullisen saatavuuden takia.

Luotettavuuden osalta otettiin huomioon se, että vaikka esimerkiksi venäjänkielisiä nukketeatterilähteitä löytyi satoja, niitä ei voitu opinnäytetyöryhmän jäsenten puutteellisen kielitaidon vuoksi käyttää hyödyksi. Kaikki valitut tutkimusartikkelit ovat englanninkielisiä, mutta koska molempien opinnäytetyöryhmän jäsenten kielitaito englannin osalta on kiitettävää, ei englanninkielisten lähteiden käyttö olennaisesti vaikuta työn luotettavuuteen sitä heikentävästi.

Tutkimusartikkeleiden lisäksi opinnäytetyössä on käytetty paljon muitakin lähteitä tiedonhaussa. Näitä ovat esimerkiksi internet-sivustot, kuten Käypä hoito, nukketeatterilinjan ja hoitotyön koulutusohjelman oppikirjat ja muut aihealueeseen liittyvät kirjat. Internetlähteet ovat uusia, alle viisi vuotta vanhoja ja kaikki ovat ammattilaisten kirjoittamia. Tämä lisää valittujen internetlähteiden ja sitä kautta koko opinnäytetyön luotettavuutta. Nukketeatterilähteet ovat pääosin vanhoja. Liian vanhojen lähteiden käyttö voi heikentää tulosten luotettavuutta (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 92-93), mutta koska nukketeatterilähteiden kohdalla kyse ei ollut jatkuvasti kehittyvästä tieteen alasta kuten hoitotyöstä, voitiin näitä lähteitä käyttää luotettavuuden tästä kärsimättä.

Yleensä opinnäytetöissä ei ole sallittua käyttää aikaisemmin tehtyjä opinnäytetöitä lähteinä, mutta koska aiempaa tutkimustietoa tarkalleen tästä aiheesta ei ole ja koska tämä opinnäytetyö liittyy olennaisesti aikaisemmin Nukketeatteri-projektissa toteutettuihin opinnäytetöihin, saatiin näissä

opinnäytetyöissä saatuja tutkimustuloksia käyttää hyödyksi asianmukaisesti tekijöihin viitaten.

Opinnäytetyössä ei noussut eettisiä ongelmia esille. Kirjallisuuskatsauksessa ei tarvitse lupia, sillä Turun ammattikorkeakoulun opiskelijat pääsevät ilmaiseksi käyttämään hoitotieteellisiä hakuohjelmia. Opinnäytetyössä ei ollut muitakaan tilanteita, jossa olisi lupia tarvittu. Opinnäytetyön toteuttaminen ei tässä vaiheessa vaatinut myöskään rahoitusta, joten senkään kannalta ei ollut eettisiä ongelmia. Mikäli projektia jatketaan ja koulutus toteutetaan, voi rahoitus nousta eettiseksi kysymykseksi. Koulutuksen pitäminen vaatii kouluttajalta ammattitaitoa hoitotyön alalta ja sen lisäksi paljon tietoa nukketeatterin perusteista. Eettiseksi ongelmaksi voi nousta tällöin kouluttajan pätevyys. Koulutuksen voisi pitää esimerkiksi hoitoalan ammattilainen ja nukketeatterin ammattilainen yhdessä, jotta koulutus voidaan nähdä riittävän pätevänä.

9 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä koulutus ja ohjeet sairaanhoitajille astman onnistuneeseen ja tulokselliseen käyttöön lasten astman hoidonohjauksen edistämiseksi. Opinnäytetyössä vastattiin kolmeen opinnäytetyötä ohjanneeseen kysymykseen. Kysymyksiin vastattiin kirjallisuuden ja aiemmin tutkitun tiedon perusteella. Kaikkiin kysymyksiin löytyi vastaukset, ja niitä hyödyntämällä voitiin suunnitella koulutus ja ohjeet astmanuksen käyttöön.

Ensimmäisen kysymyksen ohjaamana selvitettiin 5-9-vuotiaiden lasten astman hoidonohjauksen erityispiirteitä. 5-9-vuotiaiden lasten astman hoidonohjauksen erityispiirteissään korostui se, että tiedon tarve on suuri, sillä tämän ikäinen lapsi on pian aloittamassa koulua tai on jo koulussa, ja hänen vastuunsa sairautensa hoitajana kasvaa kun vanhemmat eivät ole jatkuvasti läsnä. Lapsen on siis hallittava sairautensa lääkehoito ja vointinsa tarkkailu astma-kohtauksen varalle (Kajosaari, Allergia ja astmaliitto 2014). Lasten kyky käsitellä, ajatella ja hahmottaa asioita vaihtelee vielä suuresti 5-9 ikävuoden välillä, mutta leikki on tämän ikäisiä lapsia yhdistävä tekijä ja luonnollinen tapa oppia (Storvik-Sydänmaa ym. 2012, 76-78). Tämä on hoidonohjauksen kannalta huomionarvoista, sillä leikin avulla hoidonohjaus on mahdollista toteuttaa lapselle mahdollisimman mukavalla ja hänelle sopivalla tavalla.

Toisen kysymyksen ohjaamana haettiin tietoa siitä, mitä taitoja astmanuksen käyttäminen hoitotyön ammattilaisilta vaatii. Astmanuksen käyttäminen vaatii hoitotyön ammattilaisilta teknisiä ja vuorovaikutustaitoja. Lisäksi nukan käyttöön tarvitaan myös heittäytymistä ja avarakatseisuutta, sillä "leikkiin" mukaan meneminen voi tuntua aikuisesta vaikealta tai nololta. Teknisiä taitoja ovat äänenkäyttö ja puhe, liike, katseen kohdistaminen ja hengitys. Vuorovaikutustaitoja taas ovat lapsen kehityksen, luonteen ja ikätason huomioiminen, lapsen maailman ymmärtäminen nukan kautta sekä tilanteen hallinnan antaminen lapselle. Child-directed puppet-play-tekniikan hallitseminen on myös hyödyllistä: siinä hallinnan tunne säilyy lapsella, ja hoitaja johdattelee

ja ohjaa tarvittaessa lasta nukketeatteritilanteessa eteenpäin. Näin hoitaja ja lapsi ovat tasavertaisessa ohjaussuhteessa (Helenius & Myrskylä 2013).

Kolmannen kysymyksen ohjaamana selvitettiin, milloin sairaanhoitaja voi käyttää astmanukkeita hoidonohjauksen työvälineenä. Sairaanhoitaja voi käyttää astmanukkeita astmalapsen ohjaukseen lähestulkoon milloin vain. Nukkeita voidaan käyttää demonstroimaan asioita kuten lääkkeen ottoa, apuna lapsen tunteiden ymmärtämisessä ja käsittelyssä sekä lapsen tietotason selvittämisessä. Lapselle voi opettaa tietoa astmasta nukkeleikin avulla. Erityisen hyvin astmanukke soveltuu esimerkiksi ujoille tai pelokkaille lapsille, joille vieraalle ihmiselle puhuminen tuottaa muuten vaikeuksia (Aaltonen 2002, 30-31). Astmanuken käytössäkin on muistettava yksilöllisyys: kaikki lapset eivät halua leikkiä. Nuken käyttöön ei saa pakottaa.

9.1 Opinnäytetyön haasteet ja jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyö oli lähtökohdaltaan haasteellinen: vastaavaa tutkimusta ei ole aiemmin tehty ja ylipäätään nukketeatterin käyttöä hoitotyön ohjauksessa ei ole tutkittu paljoa lukuunottamatta aikaisempia Nukketeatteri-projektissa tehtyjä opinnäytetöitä. Tämä tuotti vaikeuksia tiedonhaussa. Tässä opinnäytetyössä päädyttiin siihen, että sovellettiin tutkimuksia astmasta, nukketeatterin käytöstä opetuksessa ja lasten potilaohjauksesta siten, että saatiin perusteltua nukketeatterin käyttöä hoitotyössä. Lähteinä käytettiin lisäksi alan oppikirjoja varsinaisten tutkimusartikkelien vähäisyyden vuoksi. Nukketeatterikirjallisuus oli vanhaa, mutta sitä käytettiin, sillä tiedot eivät ole muuttuneet ja muita tiedonlähteitä aiheesta ei ollut. Toinen haasteita aiheuttanut asia oli se, ettei opinnäytetyöryhmän jäsenillä ollut varsinaisia astmanukkeita käytettävissä. Näillä olisi voitu harjoitella astmanuken käytössä vaadittuja tekniikoita ja päästä vielä syvemmin sisälle aiheeseen kokemuseräisen tiedon kautta.

Tässä opinnätetyössä tehty koulutus pohja ja ohjeet astmanuken käyttöön on laadittu siten, että Nukketeatteri-projektia jatkavat opinnäytetyöryhmät kykenisivät pitämään sairaanhoitajille astmanukke koulutuksen. Opinnäytetyöhön on sisällytetty myös koulutuksessa tarvittava powerpoint-esitys, palautelomake sekä esimerkkiastmanuken persoonallisuuskartta. Näiden avulla olisi mahdollista toteuttaa koulutus ja saada astmanukke käyttöön tulevaisuudessa.

Tämä opinnäytetyö ja muut Nukketeatteri-projektissa tehdyt opinnäytetyöt tukevat sitä teoriaa, että astmanukke todella olisi hyvä apuväline lasten astman hoidonohjaukseen niin lapsen kuin hoitajankin näkökulmasta. Sen vuoksi projektia olisikin syytä jatkaa, jotta astmanukesta saadaan maskotti lasten astmalle ja apuväline hoitajille Suomen astmapoliklinikoille. Jos astmanukke saadaan laajasti käyttöön Suomessa, voisi siitä olla hyötyä muidenkin lasten pitkäaikaissairauksien hoidossa.

LÄHTEET

- Aaltonen, H. 2002. Näkökulmia nukketeatteriin – ajatuksia ja kokemuksia teatterinuken pedagogisesta käytöstä. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 2.
- Ackerman T. 2005. Puppet as metaphor. Teoksessa Bernier, M. & O'Hare, J. (toim.) Puppetry in education and therapy. Bloomington: AuthorHouse, 5–12.
- Allergia- ja astmaliitto. 2014. Astman omahoito. Viitattu 12.3.2014.
<http://www.allergia.fi/allergia-ja-astma/astma/astman-omahoito/>
- Asthma Australia. 2014. Asthma in School-Aged Children. Viitattu 15.4.2014.
http://www.asthmaaustralia.org.au/asthma_in_school_aged_children.aspx
- Baric, M. 1980. Nukke lapsen ystävänä. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Kunnallispaino.
- Cleveland, K. 2013. Evidence-based asthma education for parents. Journal for Specialists in Pediatric Nursing. Jan; 18(1), 25-32.
- Epstein, I., Stevens, B., McKeever, P., Baruchel, S. Jones, H. 2007. Using puppetry to elicit children's talk for research. Nursing inquiry. Vol 15, issue 1, 49-56.
- Falke I. 2011. Keppi, porkkana ja musta laatikko: Käyttäjän opas nyky-nukketeatteriin. Kääntänyt Tainio M. Sixfingers Theatre, Turku.
- Haahtela, T. 2009. Keuhkoputkia avaavat lääkkeet. Lääkärikirja Duodecim. Viitattu 5.2.2014.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=alg00207
- Haahtela, T. 2010. Astman hoito. Lääkärikirja Duodecim. Viitattu 5.2.2014.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk01027
- Hawco, D. 2014. Voice for a puppet character. Viitattu 5.3.2014.
<http://www.ed.gov.nl.ca/edu/earlychildhood/puppets/>
- Helenius, M; Myrskylä, E. 2013. Lasten astman hoidonohjauksen kehittäminen nukketeatterin avulla – työmalli astman nukketeatterivusteiseen hoidonohjaukseen. AMK-opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu.
- Hirn S. 2010. Nukketeatterimme varhaisvaiheet. Vammalan kirjapaino, Sastamala.
- Hockenberry, M., Wilson, D. 2013. Wong's Essentials in Pediatric Nursing. 9., uudistettu painos. Yhdysvallat. Elsevier Inc.
- Jalanko, H. 2012. Astma lapsella. Lääkärikirja Duodecim. Viitattu 5.2.2014
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00113
- Kajosaari, M. Lasten astma. Allergia ja astmaliitto. Viitattu 21.4.2014
<http://www.allergia.fi/allergia-ja-astma/alle-kouluikaisten-lasten-astma/lasten-astman-hoito/>
- Kanerva, A-M., Kujala P., Vertainen-Hiiroinen A. Sairaanhoidaja-lehti 3/2008. Viitattu 5.3.2014.
https://www.sairaanhoidajaliitto.fi/amatilliset_urapalvelut/julkaisut/sairaanhoidaja-lehti/3_08/ajankohdaiskirjoitus/tietotorni_auttaa_potilasohjauks/

Kankkunen, P., Vehviläinen-Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. 1. painos. Helsinki. WSOY Pro Oy.

Kankkunen, P., Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. 3., uudistettu painos. Helsinki. Sanoma Pro Oy.

Kelo M., Martikainen M., Eriksson E. 2013. Patient Education of Children and Their Families: Nurses' Experiences. *Pediatric Nursing* Mar-Apr; 39(2): 71-9.

Kyngäs, H., Kääriäinen, M., Poskiparta, M., Johansson, K., Hirvonen, E., Renfors, T. 2007. Ohjaaminen hoitotyössä. 1.painos. Helsinki. WSOY Oppimateriaalit Oy.

Käypä hoito - suositus. 2012. Astma. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Viitattu 21.10.2013.
<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/naytaartikkeli/tunnus/hoi06030>

Lipponen, K., Kyngäs, H., Kääriäinen, M. Potilasohjauksen haasteet – käytännön hoitotyöhön soveltuvat ohjausmallit. 2006. Viitattu 21.3.2014.
https://www.ppshep.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/npp/embeds/16315_4_2006.pdf

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014. Miten lapsi kasvaa ja kehittyy? Viitattu 5.3.2014.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/

Mustajoki, P., Kaukua, J. 2008. Terveyskirjasto. Viitattu 7.4.2014.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=snk03203

Mäntyaara, P. 2012. Allergiaa ja astmaa sairastavien alakouluikäisten lasten vanhempien yhteistyö opettajien kanssa. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. Viitattu 28.3.2014.
 Saatavilla: <http://tampub.uta.fi/handle/10024/83743>

Ohtonen H. Sairaanhoidaja-lehti 10/2006. Viitattu 5.3.2014.
http://www.sairaanhoitajaliitto.fi/ammattilliset_urapalvelut/julkaisut/sairaanhoitaja-lehti/10_2006/paakirjoitus/potilasohjaus_hoitotyön_punainen/

Paakkari, P. 2012. Hengitettävät lääkkeet – käyttöohje. Lääkärikirja duodecim. Viitattu 5.2.2014.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00942

Paakkari, P. 2013. Astmalääkkeet. Lääkärikirja duodecim. Viitattu 5.2.2014.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00910

Pélicand, J.; Gagnayre, R.; Sandrin-Berthon, B. & Aujoulat, I. 2004. A therapeutic education programme for diabetic children: recreational, creative methods, and use of puppets. *Patient education and counseling*. No 60, 152-163.

Purvis J.M. 2009. The Challenge of Communicating with Pediatric Patients. Viitattu 5.3.2014.
 Saatavilla: <http://www.aaos.org/news/aaosnow/feb09/clinical5.asp>

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
<http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Turun Yliopisto 2014. Miten teen kirjallisuuskatsauksen? Viitattu 12.3.2014.
<https://www.utu.fi/fi/yksikot/hum/yksikot/ktmt/opiskelu/ohjeet/Sivut/Miten-teen-kirjallisuuskatsauksen.aspx>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 25.2.2014.
http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Wright ND, Wylie-Rosett J, Lukoscheck P, Moadel AB, Soroudi N.
2007. The School Yard Kids: a puppet show to promote a healthful lifestyle. Viitattu 5.3.2014.
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/17826351>

Tiedonhaku­taulukko

Tietokanta	Hakusanat	Rajaukset	Osumat	Valitut viitteet
MEDIC				
	laps*, astma*	2010-2014, vain kokoteksti, asiasanojen synonyymit käytössä	14	1 Mäntyvaara, P. Allergiaa ja astmaa sairastavien alakouluikäisten vanhempien yhteistyö opettajien kanssa
CINAHL				
	Puppetry(ALL)	Full text, english	4	1 Epstein I. ym. Using puppetry to elicit children's talk for research.
	Puppet (ALL)	Full text, english	13	0
	pediatric AND asthma	Full text, English, references available, abstract available, 2009-	4	1 Cleveland K. Evidence-based asthma

		2013		education for parents
MEDLINE				
	Puppet (ALL)	Full text, english	3	0
	pediatric AND asthma	Full text, english, past 5 years, nursing	38	0
PubMed	Puppet (TITLE)	full text, english	32	1 Wright, ND. 2007 ym. A puppet show to promote a Healthy Lifestyle.
Google Scholar	pediatric patient education nurse	2013-2014, english	17 400	1 Kelo, M. ym. Patient Education of Children and Their Families: Nurses' Experiences

ASTMANUKKE LASTEN ASTMAN HOIDONOHJAUKSESSA - KOULUTUS

Tämän koulutuksen tarkoituksena on oppia teorian ja käytännön harjoitusten avulla astmanuken käyttö niin, että sairaanhoitaja kykenee käyttämään sitä luontevasti, tuloksellisesti ja hoitotyötä edistävästi astmaa sairastavan lapsen hoidonohjauksessa.

1. Koulutuspäivä:

- **Koulutuksen avaus:** johdanto aiheeseen.

Teoriaa 1: Hoitotyön/hoidonohjauksen näkökulma. Miten käytän nukkea hoidonohjauksen työvälineenä? Mitä haasteita lapsipotilaiden kohdalla on, ja miksi nukke on hyvä valinta ohjausvälineeksi?

Tehtävä 2: Pohditaan parin kanssa mitä haasteita lasten hoidonohjauksessa on? Käydään esille tulleita asioita yhdessä läpi

KAHVITAUKO

- **Teoriaa 3:** Astman hoidonohjaus Mikä astmanukke? Miksi ja miten sitä on tarkoitus käyttää?

-**Teoriaa 4:** Mitä on nukketeatteri? Miksi nukketeatteria voidaan hyödyntää lastenhoidonohjaukseen

- **Teoriaa 5:** Minkälainen luonne ja tarina nukken takaa löytyy?

- **Teoriaa 6:** Lyhyt katsaus mitä teknisiä taitoja ja vuorovaikutustaitoja nukken käyttäminen vaati, kuten hengitys, katsekontakti, puhe ja liikkuminen.

- **1. päivän päätös:** lyhyt yhteenveto ja pieni katsaus 2. päivään. Kotitehtävän anto. (Mieti esimerkkejä haastavista lapsipotilaan ohjaustilanteista joissa olet ollut. Pohdi olisitko voinut käyttää nukkea avuksi, että tilanne olisi mennyt sujuvammin?)

2. Koulutuspäivä:

- **2.päivän avaus:** koulutuspäivän kulku.

-**Teoriaa 1:** Kertaus edellisen päivän kaavion teknisistä ja vuorovaikutustaidoista

-**Teoria 2:** Äänenkäyttö ja puhuminen. Miten nukelle luodaan oma ääni? Minkälainen ääni ja puhetapa ovat nukelle hyviä?

- **Käytännön harjoitukset 1:** Luodaan nukelle ääni ja puhetyyli. Omaksutaan nukan luonne ja puhe.

KAHVITAUKO

- **Teoria 3:** Miten nukke liikkuu?

-**Käytännön harjoitukset 3:** Liikkeen ja puheen yhdistäminen esimerkiksi hyppiminen ja juokseminen. Milloin ja miten nukke puhuu, kun se liikkuu?

- **Teoria 4:** Nukke hengittää eri tavoilla. Miten nukke saa astmakohtauksen? Miten lääkkeet otetaan? Auttaako lääke, miten se näkyy nukan hengityksessä?

-**Käytännön harjoitukset 4:** Harjoitellaan erilaisia hengitystyyliä. Miten saa nukan hengittämään? Miten nukke hengittää kun se saa astmakohtauksen, hengästyy, yllättyy, pelästyy tai on innostunut?

RUOKATAUKO

Yhteistä pohdintaa: Käydään läpi ensimmäisen osion kotitehtäviä. Pohditaan ratkaisuja yhdessä: Olisko nukkea voinut hyödyntää ja miten? Millaisissa tilanteissa nukke on hyödyllinen? Miten kaksi nukkea, lapsi ja hoitaja keskustelevat keskenään, kun tilanteessa on haasteita? (Ujous, pelko, lasta nolottaa yms)

- **Yhteenveto päivästä ja loppusanat.** Kysymyksiä?

KIITOS!!!

Kouluttajan yhteystiedot ja yhteistyökumppanit:

Asla Astmanuken persoonallisuuskartta

- Nimi: Asla Astmanukke
- Osoite: Vinkukatu 1, Turku
- Ikä: 7 vuotta
- Perhe: Isä, äiti ja 11 vuotta vanha Assi-sisarus, jolla on ollut vaikea astma Aslan iässä, mutta nyt oireet helpottaneet
- Persoonaa: Iloinen, mutta hieman ujo
- Ääni: Puhuu selkeästi: lapsen ääni, hengästyy välillä puhuessaan astman takia. Kuiskuttelee välillä asioita, koska on ujo.
- Diagnoosi: Astma
- Koulu: Ensimmäisellä luokalla
- Ystävät: Koulussa yksi hyvä ystävä Juno, jolle Asla haluaisi kertoa astmastaan, mutta ei uskalla.
- Mieliruuat: Äidin tekemä perunamuusi ja nauravat nakit.
- Harrasteet: Aloittanut juuri harrastamaan yleisurheilua. Pitää erityisesti pituushypystä ja viestijuoksusta. Saanut kerran astmakohtauksen harjoitusten aikana, jonka jälkeen jännittänyt harjoituksiin menemistä. Kotona Asla leikkii vanhemman sisarensa kanssa.
- Tarina: Asla on sairastanut astmaa vauvaiästä lähtien. Astma diagnosoitiin Aslalla, kun hän oli saanut ensimmäisen astmakohtauksen flunssan yhteydessä. Assi-sisarus on myös astmaatikko, mutta oireet ovat hänellä jo helpottaneet. Asla harrastaa yleisurheilua ja on innostunut siitä, viime aikoina kuitenkin harjoituksiin meneminen on jännittänyt, koska Asla pelkää astmakohtausta. Asla on siirtynyt kouluun ensimmäiselle luokalle, joten Aslan pitäisi nyt opetella tunnistamaan astmakohtaus ja ottamaan astmalääkkeet ilman vanhempien apua.

Palautelomake

-Astmanukkeekoulutus

Päivämäärä:

Minkälainen vaikutelma jäi astmanukesta?

Käyttäisikö astmanukkea työssäsi? Miksi/Miksi et?

Olisitko kaivannut jotain lisää koulutukseen? Mitä?

Koetko hallitsevasi nuken käytön perustaidot?

Mitä hyvää koulutuksessa oli?

Mitä kehitettävää koulutuksessa oli?

KIITOS!

Astmanuken käyttö

- koulutus ja ohjeet hoitotyön ammattilaisille

Nukketeatteri-projektin taustaa

- Turun ammattikorkeakoulu hoitotyön koulutusohjelman ja Turun taideakatemian nukketeatterilinjan välisenä yhteistyönä toteutettava projekti astmaa sairastavien lasten hoidonohjauksen kehittämiseksi
- Projektin tavoitteena on parantaa kroonisesti sairaiden 5-9 vuotta vanhojen lasten ja heidän perheidensä elämänlaatua

- Astman hoidonohjaus suunnattu aikuisille (kts. käypä hoito – suositukset)
- Ohjauksessa lapsen vanhemmat tärkeässä osassa, mutta kouluikää lähestyttäessä lapsen tulisi myös itse hallita sairautensa hoito

Miten hoidonohjauksesta voisi tehdä lapsiystävällisempää?

Lapsen hoidonohjaus

- Lapset ymmärtävät ja hahmottavat asioita eri tavalla kuin aikuiset
- Tunteidenkäsittelytaito vielä epävakaa
- Suuret erot ajattelussa esimerkiksi 5- ja 9-vuotiaan välillä
- Yleisen ”kaavan” laatiminen lapsen potilasohjauksen toteuttamiseksi siksi vaikeaa
- Yhdistävä tekijä eri-ikäisten lasten välillä: leikki

Lapsen kehitys

Lapsen ikä	Ikävuosien erityispiirteet	Hyvä huomoida hoidonohjauksessa
5 vuotta	<ul style="list-style-type: none"> - Vertailee itseään muihin, itsekritiikki ja epäonnistumisen pelko - Pitää roolileikeistä - Syvällinen pohdiskelija, vilkas mielikuvitus 	<ul style="list-style-type: none"> → kannustaminen, onnistumisten huomioiminen → hyödyntämisen mahdollisuus ohjauksessa → mahdollisuus päästä selville lapsen ajatuksista → innostuu uusista asioista
6-7 vuotta	<ul style="list-style-type: none"> - Joustavuus ja ennakkoluulottomuus - Asioiden käsityskyky laajentunut, ymmärtää elämää ja kuolemaa - Epäonnistumisen pelko, vanhempien menettämisen tai kuoleman pelko 	<ul style="list-style-type: none"> → hyödyntäminen keskustelussa → kannustus, tukeminen
8-9 vuotta	<ul style="list-style-type: none"> - Hyväksytyksi tuleminen tarve - Leikki vieläkin koulun ohella tärkeää, oppimisen keino - Ymmärtää paremmin ajankulkua ja mielikuvituksen ja todellisuuden eron 	<ul style="list-style-type: none"> → huomiointi ohjauksessa: sairaus ei tee lapsesta muita huonompaa yms → ohjauskeino valinta

Leikin hyödyntäminen lapsen ohjauksessa

- Lapselle luonnollinen oppimistapa
- Tunteiden käsittelyn väline
- Auttaa hahmottamaan itseään ja ympäristöään
- Useimmat lapset leikkivät mielellään -> ohjauksessa käytettynä leikki vähentää lapsen pelkoja outoa sairaalaympäristöä, hoitajaa ja sairautta kohtaan.
- Mahdollistaa hoitajalle pääsyn lähemmäksi lapsen maailmaa, rikkoo aikuisen ja lapsen välisen ”muurin” -> tasavertainen ohjaussuhde

- Pohdi parin kanssa mitä haasteita lasten hoidonohjauksessa on? Voiko leikkiä aina käyttää hoidonohjauksen keinona?

Mikä on astmanukke

- Astmanukke on käsinukke, jota käytetään hoidonohjauksen työvälineenä
- Nukke toimii lapselle vertaistukena
- Lapsi peilaa sairauden herättämiä tunteitaan nukken kautta
- Lapsi oppii uusia asioita nukken avulla
- Astmanukkea käytetään aina yksilöllisesti lapsen ikä ja luonne huomioiden

- Astmanukella on oma pysyvä nimi ja tarina, joiden pohjalta on helppo jatkaa ohjausta tuttuun astmapotilaiden kanssa ja toisaalta aloittaa ohjaus uusille potilaille
- Astmanukesta oma maskotti lasten astmalle vrt. Sylva ry
- Astmanukesta valtakunnallinen apuväline astmanhoitoon

Nukketeatteri

- Nukketeatteri on erittäin vanha taiteen muoto, jonka juuret ovat kaukana historiassa
- Suomessa ensimmäiset nukketeatteriesitykset on nähty 1975 Turussa
- Nukketeatterilla on ollut jo pidempään muutakin merkitystä kuin vain viihdytysväline
  - Nukketeatteria on käytetty lasten opetusvälineenä
  - Nukketeatteria on myös kokeiltu hoitotyössä aikaisemmin muun muassa mielenterveyspuolella (Epstein ym. 2007) ja diabeteksen hoidossa (Pelicánd ym. 2004)

Miksi nukketeatteri?

- Lapsi voi sanoa ja tehdä asioita mitä hän ei omana itsenään tekisi – nukketeatteri roolileikkiä
- Lapsi pääsee vaikuttamaan ohjaustapahtuman kulkuun ja tekemään omia päätöksiä ”child-directed puppet play”
- Lapsi ja hoitaja tasa-arvoisessa ohjaussuhteessa

Asla Astmanukke

- Asla
- 7 vuotta vanha
- Isä, äiti ja vanhempi sisarus 11 vuotta vanha Assi
  - Assilla on ollut vaikea astma, mutta oireet helpottaneet viime vuosien aikana
- Asla on perusluonteeltaan iloinen, mutta välillä hieman ujo
  - Asla saattaa välillä puhua kuiskutellen ujouden takia
- Asla harrastaa yleisurheilua, pitää erityisesti pituushypystä ja viestijuoksusta
- Aslalla koulussa hyvä ystävä nimeltään Juno, jolle Asla ei ole halunnut puhua astmastaan

Aslan tarina

- Aslalla on ollut astma vauvaiästä lähtien
- Astma diagnosoitiin Aslalla, kun hän sai ensimmäisen astmakohtauksen flunssan yhteydessä
- Asla harrastaa yleisurheilua ja on innostunut siitä. Viime aikoina kuitenkin harjoituksiin meneminen on jännittänyt, koska Asla pelkää astmakohtausta.
- Asla on siirtynyt kouluun ensimmäiselle luokalle, joten Aslan pitäisi nyt opetella tunnistamaan astmakohtaus ja ottamaan astmalääkkeet ilman vanhempien apua.

Mitä taitoja nukan käyttäminen vaatii?

PELKISTETTY ILMAISU	ALALUOKKA	YLILUOKKA
Sairaanholtaja antaa lapsen ohjata tarinaa. Valmis auttamaan lasta tarinan kanssa, mutta antaa lapsen ohjata sitä.	Child-directed puppet play Lapsen ohjaama nukketeatteri	Vuorovaikutustaidot
Sairaanholtaja huomioi lapsen län mukanaan tuomat erityispiirteet toteuttamassaan ohjauksessa	Lapsen ikätason huomioiminen	
Roolin vaihto auttaa sairaanholtajaa ymmärtämään lasta.	Lapsen ymmärtäminen.	
Kun nukke puhuu, katso nukkea.	Katsekontakti	Tekniset taidot
Ääni erose selkeästi sairaanholtajan omasta äänestä, mutta ei saa olla liian rasittava.	Äänenkäyttö ja puhe	
Hoitaja imitoi astmakohtauksen ääntä ja saa nukan hengittämään	Hengitys	
Nukke liikkuu erillisenä hahmona hoitajan nähden.	Liike	

Mukailltu Helenius, Myrskylä 2013

Mieti kotona

- Oletko ollut sellaisissa lapsipotilaan ohjaustilanteissa, jotka olisivat saattaneet mennä sujuvammin nukketeatterin ja leikin avulla?
- Miten olisit voinut käyttää nukkea hyödyksi?
- Milloin et käyttäisi nukkea?

ASTMANUKEN KÄYTTÄMINEN

Nukan käyttämien vaatii hoitajalta taitoja, jotka voidaan jakaa kahteen yläluokkaan

- Tekniset taidot
- Vuorovaikutustaidot
- Tekniset taidot jakautuvat katsekontaktiin, hengitykseen, liikkeeseen, äänen käyttöön ja puheeseen
- Vuorovaikutustaitoja on mm. ikätason huomioiminen

Äänen käyttö ja puhuminen

- Nukella on oma ääni, joka eroaa selkeästi sairaanhoitajan äänestä. Näin on mahdollista käydä myös kolmen hengen keskusteluita hoidonohjaustilanteessa
- Nuken äänen täytyy olla helposti tuotettava ääni, jotta hoitaja jaksaa puhua samalla äänellä tarpeeksi pitkään
- Nukella voi olla oma puhetyyli esim. murre tai nukella voi olla hokemia, jotka toistuvat kerrasta toiseen.
  - ”Voi kun minua jännittää” , ”En minä uskalla...” , ”En minä voi kun minulla on astma”

Katsekontakti

- Katsekontaktia vaihtelemalla voidaan mahdollistaa myös kolmen hengen keskustelut (lapsi, hoitaja, nukke)
- Kun nukke puhuu niin myös hoitaja katsoo aina nukkeen. Kun hoitaja puhuu, nukke katsoo hoitajaa.
  - Lapsen fokus puhujassa

Puheharjoitus 1, dialogi 1

Puhuja 1: Moikka Asla, mitä kuuluu?

Puhuja 2: ihan hyvää... hiukan jännittää uskallanko mennä seuraaviin yleisurheiluharjoituksiin..

P1: Minkä takia? Mitä on tapahtunut, sinähän tykkäät yleisurheilusta

P2: No kun en voi enää urheilla

P1: Mitä, miksi?!

P2: En minä voi kun minulla on astma

P1: Eihän astma nyt mitään estä

P2: En oikein halua puhua siitä..

P1: No kerro nyt vain

P2: (kuiskaten) Sain kauhean astmakohtauksen viime harjoituksissa kun harjoittelimme viestijuoksua

P1: oho.. miten siinä niin kävi?

P2: Huomasin yhtäkkiä etten saanut enää kunnolla henkeä. Se oli kamalaa luulin, että kuolen! Paikalle tuli piipaa-auto, se vei minut sairaalaan.

P1: Voi ei, oletko nyt kunnossa?

- Jaksoitko puhua samalla äänellä koko dialogin läpi, tuntuiko se luonnolliselta? Mikäli äänen tuottaminen tuntui hankalalta kokeile jotain toista.

Harjoitus 2, dialogi 1

- Valitkaa kumpikin yksi ääni, minkä koitte parhaimmaksi ja käytäkää sitä seuraavassa harjoituksessa
- Miten dialogi 1. voisi jatkua? Kirjoittakaa parin kanssa dialogi 1. loppuun ja käykää se läpi kahdestaan valitsemillanne äänillä

Liikkuminen

- Nukke liikkuu erillisenä hahmona hoitajaan nähden, jolloin hoitaja voi toimia kolmantena osapuolena keskustelussa
- Nukke pitää käsitellä hellästi, mutta käyttää silti selkeitä liikkeitä
- Nukke voi istua esimerkiksi hoitajan polvella tai viereisellä pöydällä.
- Nukke ei ole kuitenkaan liimattu kiinni samaan paikkaan, se voi välillä siirtyä lähemmäksi lasta ja välillä kauemmas
- Muista ottaa huomioon liikkeen ja puheen yhdistäminen! Nukke ei voi liikkua kovaa vauhtia ja puhua hengästyttä.

Harjoitus 3, dialogi 2

- Seuraavassa harjoituksessa yhdistetään liikkuminen ja puhe
- Huomioi liikkeen aiheuttama vaikutus nuken puheeseen
- Nukke voi puhua hengästyneesti tai liikkeiden välissä)
- Käykää seuraava lyhyt dialogi läpi parin kanssa ja vaihtakaa rooleja

Harjoitus 3, dialogi 2

P1: No niin Asla, nyt voidaan kokeilla liikkumista, kun olet juuri ottanut astmalääkkeet
 P2: Sopii!
 P1: Asla, koita hyppiä vähän
 P2: (hypi) tämä menee hyvin!
 P1: Jatka vielä hetki Asla
 P2: (jatka hyppimistä, huomioi nyt milloin puhut / hengästyminen)
 Hop! Hop! Hop! Vähän alkaa hengästyttämään!

P1: Hienoa, siirrytään seuraavaan tehtävään! Nyt haluan, että juokset käytävää edestakaisin niin kauan kuin jaksat
 P2: Joo! Minä olen hyvä juoksemaan. (Lähtee juoksemaan pöydällä pientä pätkeä edestakaisin, hengästyy vähitellen)
 P1: Miltä juokseminen tuntuu?
 P2: Jaksankin vaikka kuinka hyvin (huuda juoksemisen lomassa, mieli milloin ja miten käytät ääntä)
 P1: Selvä voidaan lopettaa tähän

Hengittäminen

- Hengitys on väline nukan ja tilanteen määrittelyyn
- Hengityksellä voidaan ilmaista tunteita
  - Pitkät syvät henkäykset -> epämiellyttävyys, masennus
  - Lyhyet pinnalliset henkäykset -> innostus, yllättyneisyys

- Demonstroimassa hengitystä tulee ottaa huomioon hengityслиike
  - Vertikaalinen liike
- Nukettajan vetäessä syvään henkeä hän voi samalla nostaa nukkea hennosti ylöspäin, jotta saadaan hengityслиikkeen vaikutelma

Harjoitus 4

- Kokeilkaa hengityслиikkeen demonstroimista parin kanssa nukkeilla
- Yritä saada nukke vaikuttamaan innostuneelta, pelokkaalta, hengästyneeltä, surulliselta

Harjoitus 5, dialogi 2

- Käykää parin kanssa dialogi 2 läpi, mutta tällä kertaa Asla saa astmakohtauksen juostessaan
- Mieti miten tilanne etenee hiljalleen hengityksen kannalta
  - hengästymisen -> pinnallinen hengitys -> hengityksen vinkunat -> lääke -> hengityksen helpottuminen

Tilanne-esimerkit

- Käykää parin kanssa läpi kotona pohtimianne tilanteita
  - Mitä tapahtui? Koitko tilanteen hankalaksi, miksi?
  - Miten toimit tilanteessa?
  - Olisitko toiminut toisin, jos saatavilla olisi ollut nukke?
  - Miten olisit toiminut?

Tehkää muistiinpanot yleistä keskustelua varten!

Kiitos!

Kysymyksiä?

Täytähän vielä palautelomakkeen kouluttajille, kiitos arvokkaasta palauteestanne